

Ruhtinas-johtajan aikakausi

■ RIITTA MIKKOLA

John Simon: *Koneen ruhtinas. Pekka Herlinin elämä*. Otava 2009.

John Simonin elämäkerta Koneen pitkäaikaisesta johtajasta Pekka Herlinistä oli viime syksyn puheenaihe, eikä syyttä. Simon on kirjoittanut elämäkerran harvinaisen merkittävstä ja taitavasta yritysjohtajasta, joka nosti Koneen pienestä perheyriytyksestä kansainväliseksi pörssiyritykseksi. Samalla hän on kirjoittanut myös elämäkerran, jossa ei hyssytellä vaan kerrotaan päähenkilön raadollisetkin puolet hyvin avoimesti. John Simon tuo kirjassaan esille Pekka Herlinin alkoholismia, vaikean luonteen ja rikkonaiset suhteet lapsiinsa. Kirja-arvosteluissa ja keskusteluissa nousi keskeiseksi PH:n (kuten häntä kirjassa usein kutsutaan) vaikea luonne. *Koneen ruhtinas* on kuitenkin myös mielenkiintoinen ajankuva Suomen lähihistoriasta ja haastaa pohtimaan johtamisen ja yrityskulttuurin muutosta.

Pekka Herlinin periytyksen isältään Heikki Herliniltä 1960-luvun alussa. Sitä ennen hän oli jo ehtinyt valmistua kauppatieteen maisteriksi, olla rattijuopumuksen vuoksi vankilassa, mennä naimisiin ja perustaa perheen. Nuori mies oli rakkaudessaan epävarma ja kiivas, muussa elämässään välillä väkivaltainenkin. Kapakkatappelijana kunnostautunut Herlin ei vaikuta rajun nuoruutensa vuoksi tulevalta yritysjohtajalta. Toisin kuitenkin kävi.

Tavallisuudesta poiketen elämäkerta ei lähde kohteensa lapsuu-

desta vaan lähestyy aihettaan teemoittain. John Simon aloittaa kirjansa sitaatilla Niccolo Macchiavellin *Ruhtinaasta* ja menee sitten suoraan keväisiin neuvotteluihin vuodelta 1968. Tuolloin tehtiin sopimus, jossa Kone osti puolet Pohjoismaiden johtavasta hissiyhtiöstä ASEA:sta ja aloitti nopean laajentumisen hissimarkkinoilla. Neuvotteluissa oli mukana myös presidentti Urho Kekkonen. Konetta johti tuolloin vasta 35-vuotias Pekka Herlin, joka oli perinyt yrityksen toimitusjohtajan paikan isältään kolmisen vuotta aiemmin.

Näistä suurista odotuksista Simon lähtee rakentamaan elämäkertaa ristiriitaisesta johtajasta. On hauska huomata, että kun on jo tutustunut aikuiseen henkilöön, alkaa lapsuuskin kiinnostaa enemmän. Kirjan hyvä ja huono puoli onkin kokoaikainen psykologisointi: Herlinin aiempaa toimintaa selitetään usein myöhemmillä saavutuksilla. Lapsuusajan teot tuntuvat merkityksellisemmiltä, kun tietää, mihin tekijän ura johti. Toisaalta herää kysymys, tulkitseeko Simon liikaakin Pekka-pojan lapsuuden ja nuoruuden tapahtumia tulevaisuuden tekojen kautta. Oliko esimerkiksi Herlinin johtava asema koululuokassa selvä merkki siitä, että hänestä tulee aikuise-
na ”suurempien ja monitahoisempien ryhmien johtaja”?

Viinanhöyryisen yrityskulttuurin kuvaamisessa kirja onnistuu erinomaisesti. Herlin työskenteli aamusta iltaan, mutta kaikki tärkeimmät päätökset tehtiin aamupäivällä. Vaikka yritysjohtaja kuunteli alaisiaan, päätökset hän teki aina itse. Lounaalta alkoi alkoholin nauttiminen, joka jatkui myöhään yöhön. Munkkiniemen kartanolle

kokoontui usein ”eräänlainen älymystön salonki”, josta perheenjäsent ja sihteeri yrittivät – usein turhaan – saada Herliniä kotiin. Nykypäivän työkaluttuurissa on erikoista ajatella, että Herlin saattoi toimia suuren yrityksen toimitusjohtajana käytännöllisesti katsoen puolipäiväisesti. Loppu-aika kun meni viinalle ja kavereille.

Kirja onkin täynnä miehiä. Koneessa ei Herlinin aikana ollut yhtään naista päättävissä asemissa. Naiset esiintyvät kirjassa sihteerinä, konekirjoittajina, vaimoina ja tyttärinä. Oliko niin, että yrityskulttuuri oli juuri niin viinanhöyryistä, koska naisia ei ollut mukana? Olisiko naisten mukanaolo bisneksessä muuttanut perinteitä? Eiväthän Kekkosenaan saunaillat olisi olleet niin legendaarisia, jos miesten vuoro olisi kestänyt tunnin ennen naisten vuoroa.

Herlin tuki Kekkosena vaalikampanjaa vuonna 1962, myöhemmin miehet etenivät ystävydessään hyvä veli -asteelle. Mielenkiintoista on kuitenkin huomata, ettei Herlin päässyt Kekkosenaan suhteen omasta egoistisesta luonteestaan eroon. Kummankin miehen piti olla keskusteluiden keskipisteitä. Nähtävästi tästä syystä Herlin ei osallistunut kuin kerran Lapin hiihtoreissuille Kekkosena kanssa. Herlin oli kertonut tyttarelleen, miten oli tällä reissulla ladulla ohittanut Kekkosena, mikä ei kuulunut tuohon aikaan maan tapoihin. Uut-
ta hiihtokutsua ei tullut.

Teoksen luettuaan jään miettimään, onko tällaisen ruhtinasjohtajan aikakausi kokonaan ohi. Voisiko joku johtaa yritystä nykyisinkin vielä noin itsevaltaisesti? Onko yritys- ja hallintokulttuuri demokratisoitunut? En väitä, et-

tä Matti Vanhanen on nykypäivän Macchiavelli, mutta eikö ole erikoista, että maan pääministeri ei keskustele keskeneräisistä asioista eikä vastaa kysymyksiin?

Simonin valinta edetä elämäkerrassaan teemoittain eikä kronologisesti toimii hyvin. Mielenkiinto säilyy paremmin, kun asioita käsitellään ajasta riippumatta saman aiheen alla. Loppupuolella kuitenkin alkaa tulla toistoa, kun alkoholismiin, vaikeisiin perhesuhteisiin ja narsistiseen luonteeseen on viitattu niin monessa kohtaa. Samoin on sitaattien laita. Simon käyttää paljon haastattelviensa suoria sitaatteja, jotka ovat välillä pitkiäkin. Aluksi ne elävöittävät tekstiä, mutta lopussa alkaa miettiä, millä perusteella sitaattit on valittu. Hiukan kovempi karsinta olisi tehnyt kirjalle hyvää.

Koneen ruhtinaan luettuaan jään pohtimaan, mikä on historiankirjoituksen tehtävä. Millainen kuva ihmisestä, joka on hyvin ristiriitainen, tulee antaa? Mitä merkitystä on saavutuksilla ja mitä sillä, millainen ihminen lähimpiensä kanssa oli? Herlinin tapauksessa lapset saivat kaikki perinnökseen suunnattomasti omaisuutta, mutta samalla isä rikkoi lastensa keskinäiset välit. Kirjan ansio onkin siinä, että viihdyttävän ajankuvan antamisen lisäksi John Simon johdattelee lukijan näiden perimmäisten kysymysten äärelle.

Kirjoittaja on yläasteen opettaja sekä Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton puheenjohtaja.